

Pieminēsim 20. martu - Latvijas aizsargu organizācijas dibināšanas dienu, izglītosimies un sakopsim valsti!

Šajās dienās atceramies 1949. gada 25. marta notikumus pirms 68 gadiem, kad uz Sibīriju tika izsūtīti ap 42 000 Latvijas iedzīvotāju. Lai gan šādas atceres dienas notiek jau vairāk kā 25 gadu, tomēr nepietiekami tiek skaidroti, par maz tiek skaidroti tie pirmskara Latvijas sasniegumi, kuru noliegšanas dēļ notika 1941. un 1949. gadu izsūtīšanas. Notiek kārtējie sabiedrības nemieri sakarā ar Otrā pasaules kara notikumu atceri - 16.marta un 9.maija atzīmēšanu, kas šķeļ sabiedrību. Arvien vairāk nākam pie atziņas, ka Otrā pasaules kara laikā nenotika organizētas cīņas par Latvijas brīvību, izņemot kureliešu un partizānu cīņas. Bet plaši atzīmējama 9. maijs ir citas valsts svinamā diena, kas atnesa Latvijas okupācijas turpinājumu, tādēļ tās atzīmēšana būtu nosodāma. 16. marta – leģionāru piemiņas dienas - atzīmēšana dod iespējas Kremlim rādīt Latviju pasaulei, kā valsti, kurā atdzimst fašisms, un tādēļ attaisnot savu agresivitāti. Uz 16.martu pie Brīvības pieminekļa ierodas ap 2000 cilvēku, bet uz 9.maija atzīmēšanu Uzvaras parkā sanāk ap 50 reizes vairāk, jo to organizēšanu atbalsta partija “Saskaņa”, kas ir Rīgas domes vadībā. Tomēr jāsaprot, ka vienpusēja atteikšanās no 16. marta piemiņas atzīmēšanas dienas kā ap 110 000 leģionāru – varonīgu un prasmīgu cīnītāju pret padomju varu - nozīmētu kapitulāciju Latvijas valstiskumam naidīgajiem spēkiem. Nedrīkstam aizmirst, ka tikai ap 20% leģionāru iestājās brīvprātīgi (pārējos iesauca piespiedu kārtā) un viņu patriotismu izaudzināja pirmā Latvijas brīvvalsts sabiedrības paaudze, no kuras panākumiem un kļūdām arī tagad mums būtu jāmacās. Tās virzītājspēks bija Latvijas aizsargu organizācija, kura tika nodibināta 1919.gada 20. martā. Aizsargu organizācijas nozīmīgums tā laika valstiskuma stiprināšanā ir neapstrīdams, bet tagad tas tiek noklusēts. Tādēļ vajadzētu par ikgadējo atceres dienu izvēlēties arī 20.martu, kad tika nodibināta Latvijas aizsargu organizācija [1], kurai ir ne mazāk nopelnu Latvijas labā nekā leģionāriem. Latviešu leģions vācu armijas sastāvā taču pastāvēja tikai 2 gadus, bet aizsargu organizācija Latvijā – 20 gadus un tā šajā laika posmā kopumā aptvēra vairāk dalībnieku. Tās paliekošais nopelns – izaudzinātā patriotu paaudze, kas spēja saglabāt dzīvu sapni par Latvijas neatkarību. Ievēlot jauno Rīgas domi, panāksim, lai atjauno bijušo Aizsargu ielas nosaukumu tagadējai Bruņinieku ielai. Aizsargiem nevajag pat celt pieminekli, jo Brīvības piemineklis jau ir viņu uzcelts – vajag tikai viņu atceres dienu. Aizsargu organizācija veltīja daudz pūļu sabiedrības politiskajai un sociālai saliedēšanai, apvienojot dažādas sabiedrības šķiras vienotā organizācijā un novēršot šķiru cīņas ideju izplatīšanu valstī, kas nāca no Padomju Savienības. Staļina režīms to darīja, lai sagatavotu Latvijas iekarošanu. Toreiz Padomju Savienībā aiz šķiru cīņas pieejas, ar ko apmuļķoja lētticīgos, slēpās pasaules iekarošanas kāre, kas, tāpat kā hitleriskā Vācijā kultivētais rasisms, atšķīrās ar savu necilvēciskumu – jebkuru personu varēja represēt vai nogalināt, ja to pēc kādas vienas pazīmes pieskaitīja nevēlamajai šķirai. Tupretim cilvēciskums nozīmē veidot attieksmi pret cilvēku, iedziļinoties tā personas būtībā pēc vairākām pazīmēm. Līdzīgas necilvēciskas metodes izmanto arī Putina režīms, bez jebkāda pamata sev nevēlamos dēvējot par

fašistiem. Arī sakarā ar notikumiem Ukrainā un 16.marta atceri Putina režīms cilā nosaukums "fašisti", kas tiek piedēvēts tiem, kam nav pieņemams šis režīms.

Pilnīgi atbalstāma ir arī pēdējā laikā izvirzītā ideja par pieminekļa uzcelšanu visiem okupācijas pretošanās kustības dalībniekiem līdz 2020. gadam iepretim Latvijas Nacionālās bibliotēkas ēkai. Pretošanās kustībā piedalījās desmitiem tūkstošu un nevar izdalīt kādu atsevišķu personu, kā tas bija paredzēts pirms 15 gadiem paredzētajā pieminekļi Konstantīnam Čakstem. Viņu tad dažas situētas personas centās it kā izvirzīt it kā alternatīvu simbolu K. Ulmanim, lai gan pie mums pretošanās kustībā iesaistījās tūstoši un nebija tādu atsevišķu līderu, piemēram, kā Mannerheims Somijā vai Bandera Ukrainā.

Daļai sabiedrības pastāv maldīgs uzskats, ka valsts un tautas identitāte izpaužas tikai tās cīņās sparā, karotprasmē un gūtajās uzvarās, kā tas pieņemts uzskatīt, piemēram, Krievijā, kuras politika orientēta uz militārisma slavināšanu. Pēc šāda kritērija, piemēram, Zviedrijai, kura vismaz pēdējos 100 gados nav karojusi, nebūtu ne ar ko lepoties, bet tā tas nav. Valstiskums neveidojas tikai cīņās un uzvarās, bet gan nepārtraukti to stiprinot ar sabiedrību saliedējošiem uzdevumiem, darbiem un sasniegumiem iedzīvotāju izaugsmē un valsts attīstībā. Tādēļ nav pieļaujams, ka bijušā aizsargu organizācija, kurai apstākļu sakritības dēļ neiznāca piedalīties Latvijas aizstāvēšanā, ir nepelnīti aizmirsta un it kā netieši nosodīta, tās nopelnus noklusējot. Kāpēc tas tā sagadījies? R. Kīlis savā blogā Delfi nesen izvirzīja vērā ņemamu versiju par to, ka liela nozīme mūsu valsts ne īpaši veiksmīgai pēcokupācijas laika attīstībai ir tam apstāklim, ka Latvijā Atmodas sākumā pie varas izvirzījās tolaik 40-gadnieku paaudzes pārstāvji, atšķirībā no Igaunijas, kur pie varas nāca 30-gadnieki. Viņš raksta: "Viņi kaut arī iestājās par Latvijas atmodu un neatkarību, sliktiem vārdiem pieminēja padomju laiku, taču paši bija pilnvērtīgs šī laika produkts, tādi "homo sovieticus" līdz kaulu smadzenēm – viņi tajā sistēmā izauga, beidza skolu, augstskolu, izgāja darba dalīšanu, spēra pirmos soļus pa karjeras kāpnēm,... un līdz šim šie padomju sistēmā rūditie cilvēki vada tautu"[2]. Vairāku Atmodas laiku Augstākās padomes un Saeimas deputātu negatīvā rīcība tolaik izpaudās tiem ejot uz zināmiem kompromisiem ar valsts atjaunošanas pretiniekiem valstiskuma struktūru atjaunošanā un daļēji piekāpjoties, lai gan viņi balsoja par 4. maija Neatkarības deklarāciju. Piekāpšanās notika, piemēram, nomelnojot un neatjaunojot Latvijas aizsargu organizāciju pirmskara statusā, bet tai vietā izveidojot zemessardzi, kā brīvprātīgo organizāciju valsts aizsardzībai. Līdz ar to tika noliegta aizsargu pozitīvā loma sabiedrības saliedēšanā. Igaunijā gan tika saglabāts līdzīgas tās organizācijas nosaukums Kaitseliit, un pašlaik tajā ir ap 25000 dalībnieku, turpretim Latvijas zemessardzē tikai ap 8000. Te pilnībā jāpiekrīt Visvaldim Lācim, kurš nesen intervijā Mājas Viesim par šo jautājumu trāpīgi izteicās, ka "īgauniem nav kauns par savu vēsturi, bet mēs esam glēva tauta"[3]. Liekas, paradoksāli, ka pat daži Latvijas politiski represēto apvienības vadītāji, kas tolaik bija Saeimas deputāti, balsoja pret aizsargu organizācijas nosaukuma saglabāšanu, lai gan daudzus šīs apvienības biedru senčus represēja tieši par viņu dalību aizsargos. (Rodas jautājums - ja aizsargi bija slikti, tad jau Staļins bija rīkojies pareizi, represējot "buržuāziskos nacionālistus" (aizsargus un ierēdņus kā visbīstamākos) un "ekspluatatorus" (uzņēmējus un turīgos zemniekus), un tāpat šīs represijas nemaz nebūtu nosodāmas?). Daži uzskata, ka bez kompromisiem neatkarības mērķi nebūtu iespējams sasniegt. Taču kompromisi varēja būt tikai ceļā uz mērķi, bet nebija pieļaujama kompromisu mērķa (t.i. "saskaņas")

sabiedrības, jeb puslatviskas Latvijas) izveide, kas novedusi pie pirmsokupācijas Latvijas pašapziņas un tajā dominējošo vērtību noniecināšanas. Tā rezultātā mums ir joprojām sašķelta sabiedrība, kas ievērojamu savas enerģijas daļu tērē nevajadzīgiem savstarpējiem apvainojumiem, piemēram, vienam otru dēvējot par okupantu vai fašistu labi zinot, ka mūsu vidū tādu vairs nav.

Lai gan zemessardze tagad darbojas sekmīgi un nosaukumam it kā nav lielas nozīmes, tomēr šī nosaukuma maiņa netieši bija saistīta ar aizsargu organizācijas pozitīvās lomas noliegšanu, ko nesaprot jaunatne. Šādu uzskatu visu okupācijas laiku cītīgi bija propagandējusi padomju vara, iztēlojot Latviju kā neizdevušos valsti, kurā valdīja nacionālisms un cittautiešu apspiešana. Tāda priekšstata nepatiesumu parāda tas, ka pirmskara Latvijā nenotika nekādas represijas pēc nacionālām pazīmēm, bet tikai tika stiprināts valstiskums, kas mazai valstij ļoti svarīgi. Aizsargu organizāciju var uzskatīt par tā laika sabiedriskās darbības mugurkaulu. I. Butulis savā grāmatā "Sveiki, aizsargi!" [4] sīki izpētījis Latvijas aizsargu organizācijas darbību. Viņš raksta, ka "Pavēle un instrukcija par Latvijas aizsargu organizācijas izveidi tika dota 1919. gada 20. martā pēc iekšlietu ministra Miķeļa Valtera iniciatīvas un uz tās pamata tika izveidotas aizsargu nodaļas katrā apdzīvotā vietā. Tajās sākumā obligāti tika iekļauti visi vīrieši no 18 līdz 60 gadu vecumam; vēlāk dalība kļuva brīvprātīga. Instrukcija noteica aizsargu tiesības dokumentu pārbaudē, pilsoņu aizturēšanā, kratīšanā un ieroču lietošanā. Aizsargu nodaļu vadību uzticēja bijušajiem virsniekiem, kuri nodrošināja disciplīnas ievērošanu. Sākumā aizsargi veica policijas funkcijas, bet tad pārņēma arī dažādu sabiedrisko un kultūras pasākumu rīkošanu un tautas izglītošanu, ceļot novados aizsargu namus, organizējot sporta, kora, teātra un izglītojošo lekciju uzvedumus". Aizsargu organizācija pastāvēja līdz 1940. gadam, savā beigu posmā aptverot ap 60 000 biedru [2], no kuriem ap 90% bija lauku rajonos. To brīvprātīgās un valstiski orientētās aktivitātes deva iespējas novērst sabiedrības sašķeltību, aizsargu pirmorganizācijās apvienojot uz sadarbības pamata dažādu tautību un profesiju dalībniekus, ko var uzskatīt par organizētu demokrātiju. Tas viss Latvijā pietrūkst šodien, jo nav iedzīvotājus apvienojošas organizācijas, bet politiskajās partijās aptver tikai 0,7% valsts iedzīvotāju un tajās aktīvi ir tikai daži simti biedru. Daudzi no tiem iesaistās savstarpējos frāžu un frizūru karos, lai gūtu popularitāti. Pašlaik mums nav reāla sabiedrības mehānisma, kas spētu kontrolēt ierēdņu, policijas un pašvaldību personāla darbību, kas bieži vērsta uz pašlabuma meklēšanu, bet tas būtu nepieciešams, lai veicinātu atbildību un izskaustu korupciju un nelegālo preču tirdzniecību. Aizsargu organizācija līdz 1940. gadam atradās nevis Kara, bet gan Sabiedrisko lietu ministrijas (kam atbilst tagadējā Kultūras ministrija) pakļautībā, kas blakus organizācijas militārajām funkcijām pārvaldīja arī ļoti svarīgās sabiedrību saliedējošās funkcijas un stimulēja pilsoņu brīvprātīgās līdzdalības aktivitātes visā Latvijā.

Kā aizsargu ēnas puses dažkārt piemin viņu nacionālismu, dižošanos ar formas tērpiem, komunistiskās propagandas apkarošanu un nekritisku attieksmi pret dažām K. Ulmaņa rīcībām, piemēram, pret 1934. gada 15. maija valsts autoritāro apvērsumu. Protams, arī uz saules var saskatīt tumšus plankumus, bet tas nenozīmē, ka var iztikt

bez saules. Daži trūkumi, protams, bija aizsargu organizācijas darbībā, taču nebūt ne tādi, lai šo organizāciju noniecinātu, kāds visus okupācijas gadus bija padomju propagandas mērķis. Jāņem vērā, ka pareizs vērtējums par kaut ko – organizāciju vai cilvēku - var būt tikai ja to dara pēc būtības, nevis virspusēji, pēc kaut kādas patvaļīgi izvēlētas pazīmes. Pēc vienas pazīmes var vērtēt tikai apdraudējuma situācijās, piemēram, uzbrukuma gadījumos (vai, piemēram, oranžmelno lentīšu nēsētājus). Virspusēji vērtējot kādu valsts iekārtu pēc pazīmes ‘‘demokrātija’’ (ko mēdz izmantot padoju garā audzinātie un mūsu pretinieki) var nonākt pie secinājuma, ka 1940. gada Latvijas okupācija bijusi ‘‘demokrātiska un likumīga’’, jo par pievienošanos Padomju Savienībai nobalsoja it kā ‘‘likumīgi’’ ievēlētie tā laika Latvijas Augstākās padomes deputāti. Pēc līdzīga scenārija risinājās arī notikumi Krimā 2014. gada martā, kad tā tika iekļauta Krievijas sastāvā. Turpretim 1934. gada 15. maija valsts apvērsuma rezultātā izveidoto valdību var uzskatīt par nedemokrātisku, jo tika pārkāpts viens no Satversmes pantiem vardarbīgi atļaujot Saeimu, lai gan apvērsumam nepretojās tā laika Valsts prezidents A. Kviesis, kurš vēl 2 gadus saglabāja savu amatu [4]. Situācija valstī tad strauji uzlabojās, tādēļ mūsdienu skatījumā to var vērtēt kā strukturālās reformas. Visbiežāk minētie pārmēti K. Ulmaņa valdībai ir 1934. gada 15. maija valsts apvērsums, nodibinot autoritāru režīmu, nedemokrātisku pārvaldi un atteikšanās no bruņotas pretošanās 1940. gada okupācijai. Bet, pieminot apvērsumu, jāatceras, ka līdzīgs scenārijs tolaik norisinājās arī pārējās Baltijas un citās Eiropas valstīs. Ja bruņoto pretošanos okupācijai būtu veikusi tikai Latvija, gadījumā ja pārējās Baltijas valstis nepretotos, tad tikpat nekas mūs neglābtu, bet daudzkārt palielinātos okupācijas upuru skaits. Arī vēturnieks I. Butulis izteicies, ka tolaik pat vispilnīgākā demokrātijas iekārta mūs neglābtu no okupācijas. Kā atzīmēts J. Riekstiņa grāmatā ‘‘Padomju impērijas koloniālā politika un Latvijas kolonizācija 1940-1990’’ [5], 1939.gadā Padomju Savienībā bija paredzētas ap 60 000 vietu gūstekņu noņemšana, kuras tiktu aizpildītas, ja Baltijas valstis vai Latvija atsevišķi izrādītu bruņotu pretošanos okupantu karaspēkam. Nav produktīvi minēt, kas būtu, ja būtu, bet, iespējams, būtu vēl viena masveida nogalināto personu vieta, līdzīga Katiņai, tikai ar vairākiem tūkstošiem latviešu upuru nogalināto poļu vietā. Varbūt pat tad pēc Otrā pasaules kara Latvijas teritorijā izveidotos kaut kas līdzīgs tagadējam Kaļiņingradas apgabalam. Kas attiecas uz 1934. gada 15. maija valsts apvērsuma vērtējumu, tad jāņem vērā tā laika situācija pasaulē. Likumīgāk gan būtu toreiz rīkot tautas nobalsošanu par varas pārņemšanu, no kā K. Ulmanis atteicās, lai gan tautas noskaņojums tad bija viņa pusē. Viņš uzskatīja, ka svarīgāka ir morālā pareizība nekā juridiskā un par to uzņemas atbildību, izmantojot pārlietu bargus ierobežojumus. Tolaik autoritārie režīmi pastāvēja lielākajā daļā Eiropas valstu, tai skaitā Igaunijā, Lietuvā un Vācijā, kur it kā likumīgā ceļā pie varas bija ticis Hitlers. Tādēļ vērtējot to laiku rīcības jāņem vērā tā laika starptautiskais konteksts.

Aizsargu organizāciju jau padomju okupācijas sākumā 1940. gada jūnija beigās likvidēja un tās biedri tika intensīvi represēti. Pēc vēsturnieka E. Andersona datiem [6] tika iznīcināti ap 80% aizsargu priekšnieku. Tādēļ, sākoties vācu okupācijai 1941.gadā, kad sabiedrībā virmoja atriebības kāre par ‘‘baigā gada’’ atklātajām

necilvēcībām, katrs no bijušajiem aizsargiem rīkojās pēc savas sirdsapziņas un intelekta līmeņa. Daļa aizsargu iestājās vācu okupācijas varas izveidotajā palīgpolicijā jeb “šucmaņu” organizācijā, kas tika radīta cīņai pret partizāniem un tiltu apsardzībai. Daļa no aizsargiem, brīvprātīgi iestājās arī vācu karaspēkā, kas vēlāk izveidojās par latviešu leģionu. Atsevišķi latvieši, tai skaitā aizsargi, vācu propagandas saāģitēti un neargumentētas atreibības tieksmju apmāti, piedalījās ebreju un čigānu nošaušanu akcijās, kam nevar būt nekāda attaisnojuma. Taču te vainojama un sodāma var būt tikai katras personas izvēlēta rīcība un atbildība, kas nav saistāmas ar viņu iepriekšējo piederību aizsargiem, jo organizācija tad jau vairs neeksistēja.

Atmodas laika sākumā, izveidojot zemessardzi un noliedzot aizsargu organizācijas pozitīvo nozīmi lauku rajonu attīstībā (90% brīvvalsts aizsargu bija laukos), netika ņemts vērā to sabiedrības saliedētības funkcijas un patriotisma audzināšanas nozīmīgums, ko savulaik veica aizsargu organizācija. Jāpiekrīt režisora A. Hermana viedoklim, ka viena no latviešu īpašībām ir tā, ka mēs, atšķirībā no citām tautām, pēc dabas esam pārsvarā vientuļnieki, kuriem, atšķirībā no austrumu tautām, bez papildus iespējām nav viegli rast sadarbības un savstarpējās izpalīdzības momentus. Tādēļ valsts mērogā ir jārada šādas iespējas, stimulējot vienotas sabiedriskas organizācijas izveidi. Īpaši tas attiecas uz iedzīvotājiem lauku rajonos, kur mazinātas savstarpējas komunikācijas iespējas un līdz ar to veicināta sabiedrības noslāņošanās un sašķeltība. Tas īpaši izpaužas tādā valstī, kura balstās uz darba devēju/ņēmēju attiecībām un ierēdņu pārvaldību, kāda mums izveidojusies. Būtisks ierēdņu pārvaldības trūkums ir to atteikšanās apspriest iniciatīvas, kas tiek uzskatītas kā nevajadzīgas darbības ārpus tiešajiem pienākumiem. Zināmā mērā šīs attiecības var salīdzināt ar attiecībām bērnu namos, kurus mēs cenšamies likvidēt.

Izejot no Latvijas attīstības perspektīvām jāievēro, ka pagātnes sasniegumu un neveiksmju mācības mums nepieciešamas nevis upuru tēla glorificēšanai, kā tas dažkārt notiek, bet gan lai veidotu mērķtiecīgu nākotnes attīstības politiku izvērtējot un ņemot vērā pirmskara valsts sasniegumus un neveiksmes. Tādēļ nepieciešama uz vispārējās izglītības un tautas mūžizglītības veicināšanas mērķi orientēta valsts attīstības stratēģija un politika, kuras izstrāde un realizācija var būt tikai mūsu pašu rokās. Par tās pieņemšanu nevienai partijai it kā nevajadzētu būt iebildumu un Saeimā par būtu jāvienojas, līdzīgi kā nesen notika vienošanās par Satversmes preambulas pieņemšanu. Būtu jāatceras 1937. g. beigās pieņemtais “Izglītības un kultūras nolikums”, kurā teikts, ka “Mācību iestādēs jāizkopj jaunatnes fiziskā, intelektuālā, estētiskā un tikumiskā izglītība un jāaudzina jaunatne personiskā un sabiedriskā krietnībā, darba un tēvzemes mīlestībā, tautu un šķiru saprašanās garā” [4]. Tas pats nepieciešams arī mūžizglītības kustībai. Nesen savā komentārā Delfos ekonomikas ministrs A. Ašeradens izteicies, ka “mums ir jāiedarbina mūžizglītība, mums ir 300 000 strādājošo, kuriem nepieciešams celt kvalifikāciju” [7]. Lai to paveiktu, valstij ir jāizvirza uz visu iedzīvotāju mūžizglītību orientēta ilgtspējīga valsts attīstības vīzija, mērķis un rīcības plāns tā realizācijai, lai iedzīvotāju virzība uz kopēju mērķi veicinātu saliedētību. Saskaņā ar Ekonomikas ministrijas datiem, 2015. gada beigās

tikai 5,7% Latvijas iedzīvotāju bija iesaistījušies mūžizglītības aktivitātēs. Eiropas Savienībā šis rādītājs vidēji ir 10,8%, bet Dānijā pat virs 30%! Tādēļ būtu nepieciešams uz valsts atbalstīta mērķtiecīgi orientēta brīvprātīgā darba, atbildības un sabiedriskās kārtības uzturēšanas principiem izveidot brīvprātīgu sabiedrisku organizāciju, kas aptuveni varētu saukties "Prātagaisma" vai "Mūžizglītības kustība" un dotu iedzīvotājiem nepieciešamas iespējas iekļauties tādā organizācijā. Personu sekmīga darbošanās šādā organizācijā, kurai būtu jādarbojas sasaistē ar pašvaldībām un zemessardzi, palīdzētu izvirzīt valsts un pašvaldību pārvaldēs šīs organizācijas panākumiem bagātākās personas. Vai šāda vīzija bija pirmskara Latvijas valdībai? Tādas nebija, bet bija tika prasīta bezierunu uzticība vadonim, kas bija kļūda. It kā netieši formulēta attīstības vīzija tika izteikta dziesmā "lai tautu dižā kronī tu mirdzēt mirdzētu". Lai to sasniegtu, tolaik tika ieviesti demokrātijas ierobežojumi, kuru tagad nav, jo mūsu valstī prioritāte ir demokrātija, kas dažkārt robežojas ar visatļautību, nevis tautas labklājība.

Nesen Saeimas sēdē deputāta R. Baloža vadībā piedaloties pieaicinātām personām, tika apspriests jautājums par Valsts prezidenta ievēlēšanas kārtību, lai viņam būtu lielāka popularitāte tautā. Taču šādas diskusijas nozīmīgums mūsu sabiedrībai ir apšaubāms, jo kaut vislabākās personas ievēlēšana bez viņa rīcībā esošas mērķtiecīgas un tautā atbalstāmas vīzijas nenesīs gaidītos panākumus. Šādai vīzijai (ja vien tā nav utopiska, kā, piemēram, komunisma celtniecība) un uz to balstītām aktivitātēm jābūt kā lāpai, kuras ilgtermiņa uzturēšana būtu augstāko amatpersonu pienākums, ko nodot šo amatu pēcnācējiem. Sabiedrības uzplaukums atkarīgs no valsts mērķtiecīgas attīstības un iedzīvotāju izglītības, pašapziņas līmeņa un negatīvo rīcību nosodījuma, kam visam īpaša nozīme patreizējos hibrīdkara apstākļos. Izglītībai kā skolā tā pēc skolas (mūžizglītībai) jākoncentējas uz personību audzināšanas mentalitāti, jo rietumu valstīm, atšķirībā no austrumu valstu mentalitātes, tā balstās uz sabiedrības ideāliem, nevis uz atsevišķu varu guvušo personu iedomu un iegribu apmierināšanas. Var rasties jautājums: kādēļ nepieciešama vienota un valsts atbalstīta sabiedriskā organizācija, kas balstās uz brīvprātīgumu, un kādēļ nepietiek ar daudzām nevalstiskām organizācijām un kārtējo valstiskās izglītošanas struktūras izveidi, kas balstās uz ierēdņiem? Pirmkārt, ierēdņu apmierinošs atalgojums prasa lielas izmaksas, kam parasti ir ierobežojumi un otrkārt, kā to pierādījusi prakse, ierēdņu darbība bieži orientēta uz procesu, nevis uz rezultātu sasniegšanu. Brīvprātīgums sevi pozitīvi pierādījis zemessardzē, kur personas iesaistās, nemeklējot pašlabumu un kur uzdevumu izpilde prasa saliedētību.

Izvērtējot Latvijas attīstības vēsturi, var konstatēt, ka sabiedrības nozīmīgu draudu novēršanā, kā arī izglītības un veicināšanai un motivēšanai vienmēr liela nozīme bijusi sabiedriskām organizācijām vai kustībām, kurās mērķis sasniegšana saistīta ar brīvprātīgo darbu, dalībnieku savstarpējo izpalīdzību un solidaritāti. Kā šādus piemērus var minēt:

1. Hernhūtiešus jeb brāļu draudzi (1730-45.gg), kas savā uzplaukumā aptvēra līdz 15 000 dalībnieku, sagādājot iedzīvotāju strauju lasītprasmes uzplaukumu un alkohola patēriņa kritumu no 0,5% līdz 80% (šo kustību apspieda pēc carienes Elizabetes pavēles, reaģējot uz muižnieku sūdzībām par alkohola tirdzniecības straujo kritumu);

2. Latvijas aizsargu organizācija (1919-40.gg), kas aptvēra līdz 70 000 dalībnieku un kas bija toreizējās Latvijas mugurkauls; tā sastāvēja no turīgo, mazturīgo un inteliģences šķirām, kurai blakus militārām aktivitātēm ievērojama loma bija biedru izglītošanā, sabiedriskām aktivitātēm un patriotisma audzināšanai, tādēļ okupācijas vara īpaši centās tos nomelnot, saucot par K. Ulmaņa varas rokaspušiem.
3. Pretošanās kustība okupantiem (1940-1960.gg), ko abi okupācijas režīmi nežēlīgi apkaroja.
4. Latvijas tautas fronte (1988-96.gg), kas aptvēra līdz 250 000 dalībnieku un bija Latvijas neatkarības atjaunošanas mugurkauls. Tā dibinājās kā masveida organizācija "pārbūves" (t.s. "perestroikas") nevalstiskam atbalstam un pašlikvidējās mērķtiecības trūkuma dēļ.

Kas kopējs un atšķirīgs šīm kustībām/organizācijām? Kopējs ir tas, ka tajās brīvprātīgi ņēma dalību vairāki desmiti tūkstoši, ziedojot savu brīvo laiku vai pat dzīvību. Atšķirīgs ir tas, ka tās pārsvarā, izņemot aizsargu organizāciju, radās stihiski, kā atbilde uz nobriedušām problēmām. ko saprata tauta. Turklāt kustību pastāvēšana bez valsts atbalsta bija tikai īslaicīga.

Līdzšinējā pieredze pierādījusi, ka tikai balstīšanas uz ierēdņu darbu nav pietiekoši efektīva, lai gan arī bez kvalificētu ierēdņu darbības neiztikt. Tādēļ priekš efektīvas valsts attīstības ir jārada tāda stratēģija, kurā būtu sabalansēts ierēdņu un brīvprātīgais darba veidi. Mūsu nelielajā valstī katram iedzīvotājam ir liela vērtība, bet vispusīgi izglītotam un organizētam pilsonim – trīskārša vērtība. Valstiski svarīgs uzdevums ir vairogt un palielināt šīs vērtības un izvirzīt to par valsts attīstības stratēģiju. Jāuzsver, ka izglītības ieguves motivēšana prasa individuālu pieeju. Nedaudz pārfrazējot kāda filozofa prātulu var teikt: ja tu nerūpējies par sevi (savu veselību, drošību, labklājību), tad, kurš gan rūpēsies par tevi, bet ja tu rūpējies tikai par sevi un nevis arī par savu ģimeni un valsti, tad kādēļ tu dzīvo? Lai sekmīgi rūpētos un apzinātos draudus un iespējas, nepieciešamas zināšanas un prasmes, ko var sniegt tikai attiecīga izglītība. Arvien nepietiekošais valsts finansējuma apjoms liek domāt, ka bez iedzīvotāju aktīvas brīvprātīgas līdzdalības būtiska stāvokļa uzlabošana nebūs sasniedzama. Apsveicamas ir iedzīvotāju aktivitātes gan ziedojot līdzekļus smagiem slimniekiem, gan piedaloties vides sakopšanas talkā vienu reizi gadā, bet ar to ir par maz. Tādēļ par valsts ilgtspējīgas attīstības aktuālo vīziju būtu izvirzāma progresīvas izglītības iespēju nodrošināšana visiem pilsoņiem – gan jaunatnei, gan pieaugušiem, ko pašlaik nevar sniegt Izglītības un zinātnes ministrija, nevalstiskās organizācijas un zemessardze atsevišķi. Izglītības nozīmīgumu vairums politiski represēto jaunībā īpaši novērtēja izsūtījumā Sibīrijā, kur par izglītības ieguves iespējām bija sīvi jācīnās, atkarojot savas tiesības. Mēs agri sapratām, ka alternatīva izglītībai var būt tikai bezcerība un alkoholisms, kas nav pieņemami. Bet kāda persona TV pārraidē paziņoja, ka pašlaik Latvijā ap 10% ikdienā lieto alkoholu un nav nekādas iespējas to novērst, jo nevienam it kā nav pienākuma sniegt palīdzīgu roku, lai izrautu šos cilvēkus no bezcerības. Tagad, interneta laikmetā, ikvienam ir pieejamas visas zināšanas, kas nepieciešamas vispusīgai izglītībai un dzīves kvalitātes uzlabošanai. Bet to nav viegli sasniegt, ja nav attiecīgu iemaņu, motivācijas un skaidra mērķa, kā arī nav radītas iespējas iedzīvotājiem gūt nepieciešamās prasmes to paveikt. Plaši ir izplatītas sadarbības virtuālā vidē, bet ar to ir par maz, jo vajadzīgas ir reālās

sastapšanās (meetup), lai iepazītos, uzticētos un palīdzētu viens otram. Tādēļ ieteicams nospraust sasniedzamus mērķus, veidot organizāciju un tos pedagogus, ko paredzēts atbrīvot no darba skolu optimizācijas dēļ, pārorientēt uz pieaugušo izglītības organizēšanu un izveidot ilglaicīgus starpministriju projektus, kuros Izglītības un zinātnes ministrija sadarbotos ar citām ministrijām, piemēram, ar Aizsardzības, Veselības aizsardzības, Labklājības u.c.

Kādām tad būtu jābūt šīs izglītības prioritātēm, ko un kā mācīties? Jāņem vērā, ka prasības pēc sasniedzamās izglītības līmeņa katram indivīdam var būt stipri atšķirīgas. Pirmkārt, vispārējā gadījumā jāpanāk, lai katras personas vērtību kompleksā ‘nauda-bauda-izaugsme’ pieaugtu pēdējās komponentes īpatsvars, kas mūsu valstī pārsvarā ir ļoti zems. Otrkārt, jāapgūst zināšanu apguves metodes balstoties uz to pieejamību internetā, jāapgūst cilvēkdrošība un mērķtiecīgas karjeras sasniegšanas prasmes vadoties arī no Eiropas Savienības iespējām, jāstimulē pašcieņa un savstarpējā cieņa attiecībās. Un treškārt, lai to sekmīgi apgūtu, jāparedz, piemēram, tādu efektīvu zināšanu metožu izmantošana, kā domu karšu lietošana (mind mapping) [8], kā arī televīzija, radio un sanāksmes gan virtuālās, gan reālās, lai šo procesu plaši propagandētu un vadītu.

Jādomā, ka, valdībai nodrošinot atbilstošas izglītības apguves iespējas un sekojot minētās valstiskās politikas realizācijai, iespējams lielā mērā atrisināt lielu daļu no esošajām problēmām. Mērķtiecīgai darbībai jāizstāj konflikti, ko bieži vien izraisa mērķa trūkums un virzība uz to līdzīgi kā brauciens ar velosipēdu rada stabilitāti, bet stāvēšana uz vietas – nestabilitāti, kā var vērtēt konfliktus sabiedrībā. Un par tādu ceļu ieteicama būtu uz progresīvu izglītības saturu, brīvprātīgo iniciatīvu, uz sabiedrības saliedētību un savstarpēju palīdzību orientētas organizācijas izveide, kuras devīze varētu būt: ‘Nāc līdzās, piedalies, pilnveidojies, darbojies, palīdzi!’. Nevarētu teikt, ka viss būtu jāsāk no nulles punkta, jo Latvijas iedzīvotāju rīcībā ir simtiem tūkstošu viedtālrunu un planšetdatoru, atsevišķās nozarēs darbojas lieliski portāli, piemēram, ģimeņu portāls www.calis.lv, www.datorprasmes.lv u.c. Tomēr ir daudz svarīgu jomu, ko šādi portāli neaptver, bet kas būtu aktuāli nepieciešami, piemēram, cilvēkdrošība, veselības profilakse, karjeras izaugsme, mūžizglītība u.c. Kā zināms, mūžizglītību var iedalīt formālā jeb akadēmiskā izglītībā, ko iespējams arī iegūt tālmācībā, un neformālā, jeb interešu izglītībā. Ļoti svarīgi būtu izveidot saiknes starp tām šajā procesā iesaistot augstskolas un sertificētus ekspertus, kuriem vajadzētu kontrolēt arī plašsaziņas līdzekļos izvietojamo reklāmu saturu, piemēram, par medikamentiem u.c. Liela nozīme būtu tādām zināšanu apguves sistematizācijas un mācību procesa atvieglošanas metodēm, iesaistot vizualizāciju, ko plaši izmanto ārzemēs, bet Latvijas izglītības sistēmā un ikdienā vēl nelieto [8]. Kā piemēru var minēt SVID metodi (spēki, vājumi, iespējas, draudi), kas lietojama jebkura mērķa sasniegšanai nepieciešama pat skolēniem, tiem intensīvi iesaistoties skautu un gaidu kustībā, kura tiem pieaugot, pārietu iepriekš minētajā kustībā.

Atsauces:

1. A. Urtāns. Kas bija aizsargi un kāda bija viņu loma?
http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/200520-kas_bija_aizsargi_un_kada_bija_vinu_loma
2. Spalvas putēs. Roberts Ķīlis par to, kas izjauks 'krievu estrādi' Latvijas politikā
<http://www.delfi.lv/news/national/politics/spalvas-putes-roberts-kilis-par-to-kas-izjauks-krievu-estradi-latvijas-politika.d?id=48306889>
3. I. Butulis "Sveiki, aizsargi!" Jumava, 2011, 261 lpp.
4. Alfrēds Bērziņš. Labie gadi. LA izdevniecība, Rīga, 2014, 398 lpp.
5. J. Riekstiņš. Padomju impērijas koloniālā politika un Latvijas kolonizācija 1940-1990. Rīga, 2015, 200 lpp
6. E. Andersons. Latvijas bruņotie spēki un to priekšvēsture. Daugavas Vanagu apgāds, 1983. 832 lpp.
7. Krīze visiem vēl nav beigusies, bet ir cerības. 'Delfi' intervija ar ekonomikas ministru.
http://www.delfi.lv/business/biznesa_vidē/krize-visiem-vel-nav-beigusies-bet-ir-ceribas-delfi-intervija-ar-ekonomikas-ministru.d?id=48130375
8. Andrejs Ermuiža. Knowledge mapping and other visualization methods perspective usage capabilities for purposeful activities in Latvia INTERNATIONAL LBK & EDU CONFERENCE "INNOVATIVE SOLUTIONS OF SOCIAL-ECONOMICAL AND LEGAL ISSUES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT" 2016. 11.mart, Rīga, Latvia
https://www.researchgate.net/publication/304797418_Knowledge_mapping_and_other_visualization_methods_perspective_usage_capabilities_for_purposeful_activities_in_Latvia

Dr. sci. comp. Andrejs Ermuiža,
Latvijas politiski represēto apvienības valdes loceklis

2017. gada 30. marts